Wyznaczniki

Dr Alina Gleska

Instytut Matematyki, Wydział Elektryczny,
Politechnika Poznańska

Definicja

Niech A będzie macierzą kwadratową wymiaru 2×2 (czyli rzędu 2). Wyznacznikiem macierzy A nazywamy liczbę zdefiniowaną następująco:

$$|A| = \det(A) = \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} \end{vmatrix} = a_{11}a_{22} - a_{12}a_{21}.$$

Przykład

Jeżeli $A = \begin{bmatrix} 3 & 4 \\ 2 & 7 \end{bmatrix}$, to

$\det(A) = \begin{vmatrix} 3 & 4 \\ 2 & 7 \end{vmatrix} = 3 \cdot 7 - 4 \cdot 2 = 21 - 8 = 13.$

Definicja - Reguła Sarrusa

Niech A będzie macierzą kwadratową rzędu 3. Wyznacznikiem macierzy A nazywamy liczbę zdefiniowaną następująco:

$$|A| = \det(A) = \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} \begin{matrix} a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} \\ a_{31} & a_{32} \end{matrix} =$$

$$= a_{11}a_{22}a_{33} + a_{12}a_{23}a_{31} + a_{13}a_{21}a_{32} -$$

$$-(a_{13}a_{22}a_{31} + a_{11}a_{23}a_{32} + a_{12}a_{21}a_{33}).$$

Przykład

Jeśli $A = \begin{bmatrix} 3 & 4 & -2 \\ 2 & 7 & 0 \\ 5 & -1 & 2 \end{bmatrix}$, to

$$\det(A) = \left| \begin{array}{rrr|rr} 3 & 4 & -2 & 3 & 4 \\ 2 & 7 & 0 & 2 & 7 \\ 5 & -1 & 2 & 5 & -1 \end{array} \right. = 3\cdot 7\cdot 2 + 4\cdot 0\cdot 5 + (-2)\cdot 2\cdot(-1) -$$

$$-((-2)\cdot 7\cdot 5 + 3\cdot 0\cdot(-1) + 4\cdot 2\cdot 2) = 42 + 0 + 4 - (-70 + 0 + 16) =$$

$$= 46 - (-54) = 100.$$

Definicja

Niech $A = [a_{ij}]$ będzie macierzą $m \times n$. **Minorem** macierzy A nazywamy wyznacznik M macierzy kwadratowej powstałej z macierzy A przez wykreślenie jednego lub kilku wierszy (bądź kolumn).

Niech $A = [a_{ij}]$ będzie dowolną macierzą wymiaru $n \times n$. Niech A_{ij} będzie macierzą wymiaru $(n-1) \times (n-1)$ otrzymaną z macierzy A przez usunięcie i-tego wiersza oraz j-tej kolumny. Wówczas $M_{ij}(A) = M_{ij} = det(A_{ij})$ oznacza wyznacznik macierzy A_{ij}, który będziemy nazywać (i, j)-minorem macierzy A, tzn.

$$M_{ij} = det(A_{ij}) = \begin{vmatrix} a_{11} & \cdots & a_{1j} & \cdots & a_{1n} \\ \vdots & \vdots & | & \vdots & \vdots \\ a_{i1} & - & a_{ij} & - & a_{in} \\ \vdots & \vdots & | & \vdots & \vdots \\ a_{n1} & - & a_{nj} & - & a_{nn} \end{vmatrix}$$

Rozwinięcie Laplace'a

Definicja

Niech $A \in M_{n\times n}$ oraz $i \in \{1,\ldots,n\}$. Rozwinięciem Laplace'a wyznacznika macierzy A względem i-tego wiersza nazywamy liczbę zdefiniowaną następująco:

$$\det(A) =$$

$$= (-1)^{i+1} a_{i1} \det(A_{i1}) + (-1)^{i+2} a_{i2} \det(A_{i2}) + \cdots + (-1)^{i+n} a_{in} \det(A_{in}) =$$

$$= \sum_{j=1}^{n} (-1)^{i+j} a_{ij} M_{ij}.$$

Definicja

Niech $A \in M_{n\times n}$ oraz $j \in \{1, \ldots, n\}$. Rozwinięciem Laplace'a wyznacznika macierzy A względem j-tej kolumny nazywamy liczbę zdefiniowaną następująco:

$$\det(A) =$$

$$= (-1)^{1+j} a_{1j} \det(A_{1j}) + (-1)^{2+j} a_{2j} \det(A_{2j}) + \ldots + (-1)^{n+j} a_{nj} \det(A_{nj}) =$$

$$= \sum_{i=1}^{n} (-1)^{i+j} a_{ij} M_{ij}.$$

Przykład

Obliczyć wyznacznik macierzy korzystając z rozwinięcia Laplace'a względem pierwszej kolumny:

$$\begin{vmatrix} 1 & 1 & 2 & 3 \\ 3 & -1 & -1 & -2 \\ 2 & 3 & -1 & -1 \\ 1 & 2 & 3 & -1 \end{vmatrix} = (-1)^{1+1} \cdot 1 \cdot \begin{vmatrix} -1 & -1 & -2 \\ 3 & -1 & -1 \\ 2 & 3 & -1 \end{vmatrix} +$$

$$+(-1)^{2+1} \cdot 3 \cdot \begin{vmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & -1 & -1 \\ 2 & 3 & -1 \end{vmatrix} + (-1)^{3+1} \cdot 2 \cdot \begin{vmatrix} 1 & 2 & 3 \\ -1 & -1 & -2 \\ 2 & 3 & -1 \end{vmatrix} +$$

$$+(-1)^{4+1} \cdot 1 \cdot \begin{vmatrix} 1 & 2 & 3 \\ -1 & -1 & -2 \\ 3 & -1 & -1 \end{vmatrix} = -153.$$

Twierdzenie

Niech $A, B \in M_{n\times n}$ oraz niech $\alpha \in \mathbb{R}$. Wówczas zachodzą własności:

- $\det(\alpha A) = \alpha^n \det(A)$;
- $\det(AB) = \det(A)\det(B)$; $\det(A) = \det(A^T)$;
- $\det(A^r) = (\det(A))^r$ dla dowolnego $r \in \mathbb{N}$;

- Jeśli dowolny wiersz lub dowolna kolumna macierzy A są złożone z zer, to $\det(A) = 0$;
- Jeżeli zamienimy kolejnością dowolne dwa wiersze lub dowolne dwie kolumny macierzy A, to wyznacznik zmieni znak na przeciwny;
- Jeżeli dowolne dwa wiersze macierzy A są równe lub są swoją kombinacją liniową, to $\det(A) = 0$;
- Jeśli $a_{ij} = 0$ dla wszystkich $j > i$ lub dla wszystkich $j < i$, to $|A| = a_{11}a_{22}\cdots a_{nn}$;
- Jeżeli zamienimy dowolny wiersz (kolumnę) sumą tego wiersza (kolumny) oraz dowolnego wiersza (kolumny) pomnożonego przez stałą różną od 0, to wartość wyznacznika nie ulegnie zmianie.

Przykład

Policzymy jeszcze raz wyznacznik macierzy A, tym razem korzystając z własności wyznaczników.

$$|A| = \begin{vmatrix} 1 & 1 & 2 & 3 \\ 3 & -1 & -1 & -2 \\ 2 & 3 & -1 & -1 \\ 1 & 2 & 3 & -1 \end{vmatrix}$$

Użyjemy zielonej 1, aby wprowadzić 0 w pierwszym wierszu. W tym celu mnożymy pierwszą kolumnę przez (-1) i dodajemy do drugiej kolumny; następnie mnożymy pierwszą kolumnę przez (-2) i dodajemy do trzeciej kolumny, a na końcu mnożymy pierwszą kolumnę przez (-3) i dodajemy do ostatniej kolumny:

$$\begin{vmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 3 & -4 & -7 & -11 \\ 2 & 1 & -5 & -7 \\ 1 & 1 & 1 & -4 \end{vmatrix}.$$

Teraz zastosujemy rozwinięcie Laplace'a względem pierwszego wiersza:

$$\begin{vmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 3 & -4 & -7 & -11 \\ 2 & 1 & -5 & -7 \\ 1 & 1 & 1 & -4 \end{vmatrix} = (-1)^{1+1} \cdot 1 \cdot \begin{vmatrix} -4 & -7 & -11 \\ 1 & -5 & -7 \\ 1 & 1 & -4 \end{vmatrix}$$

Następnie użyjemy pierwszej kolumny, aby wprowadzić zera w trzecim wierszu:

$$\begin{vmatrix} -4 & -7 & -11 \\ 1 & -5 & -7 \\ 1 & 1 & -4 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -4 & -3 & -27 \\ 1 & -6 & -3 \\ 1 & 0 & 0 \end{vmatrix} = (-1)^{3+1} \cdot 1 \cdot \begin{vmatrix} -3 & -27 \\ -6 & -3 \end{vmatrix} =$$

$$= 9 - 162 = -153.$$